

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, професора кафедри початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Білавич Галини Василівни на дисертаційне дослідження Босої Віти Петрівни «Теорія і методика професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 Освітні, педагогічні науки)

Актуальність дисертаційної роботи

Упровадження цифровізації вищої освіти, активний розвиток дистанційного навчання, свого часу спричинений поширенням коронавірусної інфекції COVID-19, а сьогодні ще й викликами війни, – ці та інші чинники позначаються на ефективності здійснення професійної підготовки фахівців будь-якої галузі, зокрема й філологічної. З огляду на це актуалізується необхідність формування в майбутніх випускників закладів вищої освіти (ЗВО), окрім ключових компетентностей, інформаційної культури, комп'ютерної грамотності. Проблема професійної підготовки майбутніх філологів актуалізується і в контексті активних інтеграційних процесів, пов'язаних, окрім іншого, з міграційними процесами українських студентів за кордон у зв'язку з воєнними діями російського агресора на території України (2022–2024). Через повномасштабну війну, за приблизними підрахунками, станом на вересень 2023 р. 10–15 % студентів (130–150 тис. осіб) перебували за кордоном, багато випускників, старшокласників (потенційних студентів) вимушено покинули Україну, чимало з них вступили до закордонних ЗВО і продовжують навчатися в українських вишах. Тому, як ніколи, важливою є проблема доступу до якісної української вищої освіти за умов війни. Цифровізація вищої освіти, дистанційне навчання за таких обставин покликані всіляко сприяти тому, щоб студенти мали все необхідне для здобуття знань, а абітурієнти – мотивацію до вступу до вітчизняних вишів. Ця проблема набуває державного значення: якщо діти, які, за різними оцінками, від 1 до 1,2 млн перебувають за кордоном, не повернуться в Україну, це спровокує не тільки масштабні демографічні втрати, а й втрати інтелектуального потенціалу українства, відсутність потреби зв'язків з Україною. Зважаючи на глобалізаційний вимір вищої освіти, у конструктивний комунікативний діалог культур, країн, регіонів, континентів активно вступають здобувачі вищої освіти для розв'язання не лише освітніх, аде й різних життєвих проблем, тому зростають вимоги до філологічної підготовки (насамперед іншомовної освіти) українського студентства, стає

нагальною потреба в практико орієнтованій філологічній освіті, необхідність удосконалення іншомовної комунікативної компетентності майбутніх філологів. З огляду на ці чинники дисертаційне дослідження Босої Віти Петрівни є винятково на часі. На актуальність роботи вказують і суперечності, виокремлені авторкою, які склалися в теорії і методиці професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до комплексних науково-дослідницьких тем: «Новітні технології та сучасні методи викладання, аналізу, дослідження романських та германських мов» (реєстраційний номер 0123U102347), «Теоретичні й методичні основи підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ» (реєстраційний номер 0123U100075), які розробляються в Рівненському державному гуманітарному університеті. Тему дисертації затвердженою вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 11 від 25 листопада 2021 року).

Найбільш вагомі результати, здобуті в дисертаційному дослідженні

Про намагання цілісно дослідити порушену проблему свідчить низка напрацювань В. П. Босої, зокрема авторка дисертаційної роботи проаналізувала теоретичні засади та ключові наукові підходи до проблеми фахової підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; з'ясувала сутність та зміст концептів «інформація», «комунікація», «технологія» у професійно-педагогічному дискурсі; висвітлила концептуальні засади, змістові характеристики професійної підготовки здобувачів філологічної освіти через використання сучасних інформаційних технологій; розробила, схарактеризувала зміст та структуру методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Дисертантка чітко виокремила педагогічні умови, обґрунтувала систему критеріїв та показників оцінювання рівня ефективності науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій та експериментально перевірила ефективність авторської методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

Здобуттю обґрунтованих та достовірних результатів дослідження сприяло окреслення провідних компонентів концепції формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій: ідеться про актуальність, мету, суперечності, механізм реалізації,

оцінку ефективності, обґрунтування провідної ідеї авторської концепції (формування професійної компетентності майбутніх філологів визначається рівнем, змістом, видами й техніками реалізації ресурсу сучасних інформаційних технологій, об'єднаних у цілісну науково-методичну систему, що створюється, розвивається й реалізується в інформаційному освітньому середовищі закладу вищої освіти з урахуванням принципів його функціонування в постмодерному суспільстві з відповідним соціальним замовленням на висококваліфікованого фахівця-філолога та за умов кризової організації інформаційного простору внаслідок ризиків та викликів останнього десятиліття).

Вірогідність результатів наукового пошуку забезпечено не тільки методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, комплексом дібраних методів, а й глибоким аналізом науково-педагогічних джерел (усього 463 найменування, з яких 70 – іноземними мовами), успішним упровадження матеріалів дослідження в роботу 5 закладів України: Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/53 від 19.10.2023 р.), Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського (довідка № 01-12/01/764 від 25.10.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/25 від 20.10.2023 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 2470, від 6.12.2023 р.).

Вивчення доробку В. П. Босої (дисертації, реферату, опублікованих праць) свідчить про наявність авторського підходу до висвітлення обраного вектора наукового пошуку. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження апробовано на 15 міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, висвітлено в 39 публікаціях (з них 34 одноосібні); 23 відображають основні результати дослідження (з них: 3 у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus (1 одноосібна), 19 статей у фахових наукових виданнях України (17 одноосібних), 1 посібник); 16 праць апробаційного характеру; 1 публікація, що додатково відображає наукові результати дисертації. Зміст 50 таблиць, 22 рисунків, 15 додатків на 57 сторінках широко висвітлюють істотні аспекти дослідницької роботи та увиразнюють основні її положення. Висновки з дослідження (як до розділів, так і загальні) виважені, цілісні, комплексно та концентровано виявляють авторську позицію, засвідчують високий рівень узагальнення матеріалу, у них чітко простежується взаємозумовленість між метою, завданнями дослідження та всім змістом дисертації.

Значення для науки і практики здобутих авторкою результатів

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в ньому

вперше здійснено цілісний теоретико-методологічний аналіз проблеми фахової підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій на загальнофілософському, загальнонауковому, конкретно-науковому, прикладному рівнях; схарактеризовано сутність базових понять («інформація», «комунікація», «технологія»); обґрунтовано концепцію та інформаційно-технологічний зміст освітніх програм професійної підготовки майбутніх філологів у ЗВО, описано зміст, структуру (детермінуючий, цільовий, змістовий, ресурсний та результативний компоненти, що реалізуються на елементарному, технологічному та цифровому рівнях) методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; окреслено цілепокладальний, знаннєвий, діяльнісний, рефлексивний критерії та визначено відповідні рівні професійної компетентності майбутніх філологів, сформовані з використанням сучасних інформаційних технологій; переконливо обґрунтовано педагогічні умови фахової підготовки майбутніх філологів засобами інформаційних технологій тощо.

Рецензована робота має велику практичну цінність, яка визначається насамперед упровадженням педагогічних умов і методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій; створенням та впровадженням у процесі професійної підготовки майбутніх філологів зразка сучасного інформаційно-технологічного забезпечення (електронного підручника з іспанської мови). У дисертації реалізовано систему критеріїв і показників діагностики рівня ефективності науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій. Особливої уваги заслуговує розроблена методична система професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій, яку авторка аргументовано кваліфікує як практико орієнтовану модель реалізації попередньо обґрунтованих наукових ідей, підходів, принципів, методів і засобів формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

На нашу думку, найбільш цінним тут є те, що В. П. Боса не лише на основі представлених у дисертації результатів аналізу проблеми дослідження, а й з урахуванням власного багаторічного досвіду практичної викладацької діяльності змодельовала низку компонентів (детермінуючий, цільовий, змістовий, ресурсний та результативний) методичної системи професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій та розкрила зміст кожного компонента. Тому ці та інші результати дослідження можуть надалі активно використовуватися в процесі професійної

підготовки майбутніх філологів, у системі післядипломної педагогічної освіти вчителів і викладачів української та іноземних мов, у теорії й практиці формування інформаційно-технологічної компетентності фахівців різних напрямів професійної підготовки у ЗВО.

Вагому практичну значущість має авторський електронний підручник «Español», який уміщує повну методичну карту теоретичної фонетики для майбутніх філологів-іспаністів. Ним може скористатися будь-який здобувач середньої, вищої освіти, викладач-іспаніст, урешті, учні, студенти, дорослі, які сьогодні через війну опинилися в іспаномовних країнах, для вивчення мови країни перебування. Ця методична розробка, що складається із семи практико орієнтованих навчальних модулів, окрім іншого, пропонує тренувальні завдання, що ґрунтуються на цифрових технологіях тощо, низка завдань дає змогу охочим вивчати іспанську мову через QR-код для входу в програму з телефону, навчальні блоки («Фонетика», «Лексика», «Граматика», «Культурологічна сторінка», «Підготовка до екзамену») забезпечують тренування з аудіопідтримкою та використання Google-форм для контролю.

Усе це дає підстави стверджувати про високу якість виконаного наукового дослідження, про всебічність та масштабність аналізу проблеми. Здобуті авторкою результати дисертаційної роботи, її вагомий науковий здобуток мають теоретичне спрямування та є практично значущими. Відзначаємо також змістовний, логічний і послідовний виклад змісту дисертації, В. П. Босою відмінно володіє предметом дослідження. Схвалення заслуговують додатки до дисертації, які є змістовними, доречними, оригінальними. Виконане дослідження прогнозує можливість творчого використання його результатів за сучасних умов модернізацій вищої освіти та педагогічної та філологічної науки, а також відображає високий рівень фахової підготовки В. П. Босою.

Відомості про дотримання академічної доброчесності

За результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць можна зробити висновок про відсутність порушення Віти Петрівни Босою вимог академічної доброчесності. Це дає підстави для висновку, що її дисертаційне дослідження є оригінальним та завершеним.

Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом схвалюючи стратегію і тактику наукового пошуку авторки рецензованої дисертації, результати її дослідження, запропоновані висновки,

у вимірі наукової дискусії вважаємо за потрібне зазначити окремі контроверсійні положення та висловити деякі побажання:

1. Дисертантці вартувало у вступі ширше актуалізувати важливість проблеми формування професійної підготовки майбутніх філологів засобами інформаційних технологій за умов сучасних викликів.

2. Вважаємо, що робота ще більше виграла, якби дисертантка виразніше акцентувала на проблемах, пов'язаних із підготовкою майбутніх філологів до використання ІКТ в освітньому процесі, зокрема підвищення їхньої кваліфікації під час вивчення перекладацьких дисциплін, у процесі екологізації / редагування наукових текстів, формування риторичної культури майбутніх філологів. Такі вимоги до професійної підготовки майбутніх філологів-перекладачів зумовлюють необхідність більш докладного розгляду питання про можливості й переваги ІКТ під час розв'язання конкретних перекладацьких завдань і визначення відповідних навичок та умінь у галузі ІКТ.

3. Вивчення іноземної, зокрема англійської, мови – пріоритетне завдання освітньої політики України на всіх рівнях, зокрема й у закладах вищої освіти, на це орієнтують останні документи та законопроекти (“Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти”; “Про застосування англійської мови в Україні” та ін.). На нашу думку, ширшого висвітлення потребують питання формування ключових компетентностей для навчання іноземної мови впродовж життя, що окреслює виокремлення рекомендацій не тільки здобувачам вищої освіти, а й керівникам закладів вищої освіти, науково-педагогічним працівникам, які забезпечують реалізацію сучасної іншомовної освіти, іншим працівникам ЗВО щодо вдосконалення складного процесу викладання, вивчення та використання англійської мови, а також формування внутрішньої мотивації в студентів до вивчення іноземної мови. З огляду на масштабність цієї проблеми, ці аспекти можуть стати предметом подальшого наукового пошуку.

4. Дисертаційна робота широко ілюстрована таблицями, рисунками, аналізом обробки статистичних даних, водночас вважаємо, що деякі з них можна було б перенести в додатки, надавши в самій роботі більше уваги характеристиці виявлених чинників, закономірностей та напрямів реалізації методичної системи, спрямованої на професійну підготовку майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій.

5. За результатами виконаного дослідження, а також багаторічного викладацького досвіду дисертантки доцільним вважаємо рекомендувати В. П. Босій укласти методичні рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх філологів за умов реалізації державної політики щодо

розвитку англійської мови у сфері іншомовної підготовки випускників ЗВО (у трьох її вимірах: лінгвістичному, соціолінгвістичному, комунікативному (прагматичному)), удосконалення ключових напрямів розвитку іншомовної освіти у сфері вищої, післядипломної освіти / освіти впродовж життя, що уможливило б визначити механізми керування системою неперервної іншомовної освіти, випрацювати засади вдосконалення підготовки освітніх кадрів у галузі іноземної мови, уточнити покрокові етапи її реалізації, створити відповідне методичне забезпечення для успішної реалізації іншомовної освіти на якісно новому рівні тощо.

Висловлені рекомендації та окремі зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам

Дисертаційна робота Босої Віти Петрівни «Теорія і методика професійної підготовки майбутніх філологів засобами сучасних інформаційних технологій», подана на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 Освітні, педагогічні науки), є самостійною, завершеною науково-дослідницькою роботою, яка за актуальністю, науковою новизною, важливістю здобутих результатів, їх обґрунтованістю і вірогідністю, практичним значенням відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341), а її авторка Боса Віта Петрівна заслуговує на присудження ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 Освітні, педагогічні науки).

Опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Г. В. Білавич

ПІДПИС *Г. В. Білавич*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Орест СМІШКО
« 07 » 2024 р.